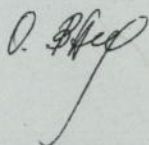

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО

ВАКУЛЬЧУК Ольга Анатоліївна

УДК 025.178(477)“1923/1934”

УКРАЇНСЬКІ ПОТНІ ВИДАННЯ 1923–1934 РОКІВ :
КНИГОЗНАВЧИЙ І БІБЛІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТИ

17.00.02 Музичне мистецтво
07.00.08 – книгознавство, бібліотекознавство,
бібліографознавство

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

КИЇВ – 2006

Ш 21 а 149 Н

ЛННБ України ім.В.Стефаніка

00762029 (Q)

Дисертацією є рукопис.
Роботу виконано в Інституті української історичної науки
України імені В. І. Вернадського.

002.2
02
01

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор
ОМЕЛЬЧУК ВОЛОДИМИР ЮХИМОВИЧ,
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського,
завідувач відділу національної бібліографії.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор
КОВАЛЬЧУК ГАЛИНА ІВАНІВНА,
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського,
завідувач відділу стародруків та рідкісних видань;

кандидат історичних наук, доцент
ЗЕЛЕНСЬКА ЛАРИСА МИХАЙЛІВНА,
Київський національний університет культури і
мистецтв, доцент кафедри книгознавства та видавничої
діяльності.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України, відділ історії
України 20–30-х років ХХ ст., м. Київ.

Захист відбудеться "19" жовтня 2006 р. о 15 год. на засіданні
спеціалізованої вченої ради Д. 26.165.01 у Національній бібліотеці України
імені В. І. Вернадського за адресою: 03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3.

З дисертацією можна ознайомитися в читальному залі бібліотекознавчої
літератури Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: 03039,
м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3.

Автореферат розісланий "15" вересня 2006 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук

А. О. ЧЕКМАРЬОВ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Період 1920 – початку 1930-х рр. – один із найскладніших відтинків вітчизняної історії, який потребує осмислення здобутків і втрат, з'ясування його ролі в культурному житті України. Історичні обставини спричинили вилучення із культурного середовища багатьох імен музикантів, творів і нотних видань, заборонених з ідеологічних міркувань. Як наслідок, музична бібліографія радянського періоду не відповідає справжньому стану досягнень українського музичного мистецтва. Наразі існує необхідність створення бібліографічного репертуару українських нотних видань, що зумовило актуальність книгознавчого та бібліографічного дослідження проблем національної музичної спадщини, розвитку відповідних розділів історичного бібліографознавства і книгознавства. Численні нотні видання, архівні документи та інші джерела потребують опрацювання та систематизації з позицій сучасності, що передбачає, зокрема, створення баз даних на основі впровадження новітніх методик обробки матеріалу в автоматизованому режимі.

Бібліографічне дослідження інструментальної музики, що завжди асоціювалася з академічним напрямом розвитку музичного мистецтва, сприятиме адекватному відтворенню стану музичної творчості зазначеного періоду, оскільки концептуально нової оцінки та певного переосмислення вимагає усталена думка про незаперечне домінування у 20 – 30-і роки ХХ сторіччя масових музичних жанрів, особливо вокально-хорових.

Актуальність дослідження визначається і загальною стратегією роботи НБУВ, що полягає у створенні українського бібліографічного репертуару (УБР). Складання повного бібліографічного репертуару нотних видань є одним із важливих завдань національної бібліографії (НБ). Залучення якомога більшої кількості джерел, заповнення наявних лакун, урахування як високохудожніх, так і маловартісних творів, сприятиме відтворенню об'єктивної картини буття української музичної культури, зокрема й у період 1923–1934-х років.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано у рамках наукової теми Інституту української книги (ІУК НБУВ) “Формування баз даних національної бібліографії України” відповідно до плану науково-дослідницької роботи НБУВ і плану відділу формування музичного фонду (ВФМФ НБУВ) за підтемою “Формування баз даних українського репертуару нотних видань 1917–1930 років з фондів НБУВ” (шифр теми 2.1.02–06).

Стан наукової розробки теми. Проблематика дослідження формувалася на перетині трьох важливих напрямів: а) *історичного*, що передбачає аналіз суспільно-політичних, соціокультурних процесів в Україні, виявлення об'єктивних передумов, які вплинули на створення культурної ситуації, котра

дістала назву “українського ренесансу”; б) *музикознавчого*, що полягає у визначенні основних тенденцій розвитку музичної культури у досліджуваній період, відображених у репертуарі нотних видань; в) *книгознавчо-бібліографознавчого*, метою якого є поєднання і розгляд означених напрямів у бібліографічному аспекті, а саме: з’ясування, чи відбиває друкотвана нотна продукція реальний стан тогочасної композиторської творчості; виявлення бібліографічно неопрацьованих нотних документів; визначення характеру впливу історичних обставин на розвиток видавничої діяльності; висвітлення особливостей функціонування нотних видань на тлі суспільно-політичної та соціокультурної ситуації. Огляд літератури за проблематикою дослідження здійснено за означеними напрямами у відповідних розділах.

Аналіз історичної, музикознавчої, книгознавчої літератури засвідчив, що період 1923–1934 років є предметом багатьох досліджень. Процес комплексного перегляду стереотипів щодо подій минулого спонукає до вивчення і переосмислення вітчизняної історії. Наразі така можливість постала завдяки доступності архівних матеріалів, публікаціям документів доби Української Народної Республіки (УНР) та Гетьманату, виданням творів видатних українських діячів – В. Винниченка, М. Грушевського, С. Єфремова, І. Огієнка. Праці істориків В. Верстюка, Т. Гунчака, В. Даниленка, А. Жуковського, С. Кульчицького, Н. Миронець, Н. Полонської-Василенко, О. Рєєнта, В. Смоля, В. Солдатенка, Ю. Шаповала, дослідження Н. Блінди, М. Борисенка, Я. Верменич, О. Таранон розширюють наукову поінформованість, допомагають позбутися тенденційних оцінок подій минулого. Широкий спектр загальнокультурних процесів на тлі суспільно-політичної ситуації репрезентують праці і статті Д. Антоновича, В. Боканя, Я. Дашкевича, І. Дзюби, І. Крип’якевича, І. Лисяка-Рудницького, М. Поповича, Ю. Шевельова.

20-і роки ХХ сторіччя. – час розквіту української мови, освіти, науки, мистецтва. Невипадково культурний рух цього періоду дістав назву українського ренесансу. Природно, що цю бурхливу епоху відображено в багатьох музикознавчих дослідженнях. М. Грігаченко, М. Гордійчук, В. Довженко, З. Йовенко, О. Козаренко, Н. Костюк, В. Кузик, С. Лісецький, Л. Пархоменко, М. Ржевська, А. Рудницький, А. Терещенко, М. Черепанін, О. Шевчук у своїх працях висвітлюють об’єктивні умови і тенденції розвитку музичного процесу зазначеного періоду, аналізують творчі здобутки українських композиторів.

Над проблемами національної бібліографії та національного репертуару працювали такі видатні вітчизняні вчені, як П. Іноземцев, С. Маслов, Ю. Меженко, Є. Пеленський, С. Постернак, М. Сагарда, М. Ясинський. Питаннями музичної бібліографії займалися Н. Герасимова-Персидська, Л. Івченко, С. Кондра, Л. Корній, З. Кузеля, Ю. Меженко, Є. Пеленський, А. Струтинська, В. Шультіна, Ю. Ясіновський. На сучасному етапі основоположною є

концепція національної бібліографії, створена колективом Інституту української книги НБУВ. Розробки ІУК дали можливість простежити шляхи дослідження понять “національна бібліографія України”, “українська книга”, “український бібліографічний репертуар” і на основі визначень цих понять, даних вченими ІУК, скоригувати термінологію, вживану в галузі музичної бібліографії.

Протягом останніх років з'явилося декілька книгознавчих праць, пов'язаних з періодом 1917 – початку 1930-х років. У них досліджуються періодичні видання: журнали (Т. Коваль, Н. Солонська), газети (М. Романюк, Г. Рудий); історичні аспекти розвитку книжкового руху та книгознавства в Україні (Т. Ківшар, Г. Ковальчук). У дисертаціях знайшли відображення проблеми класифікації та методики опису музичних документів (Л. Тупчієнко-Кадирова), досліджувалися витоки, становлення і розвиток музично-видавничої діяльності (Л. Зеленська). Однак, музична україніка 1920-х років, зокрема інструментальна музика, ще не знайшла належного відображення у книгознавчих та бібліографознавчих дослідженнях. Отже, аналіз наукової розробки проблеми довів актуальність бібліографічного дослідження національної музичної спадщини 1923–1934 років, представленої масивом нотних видань зазначеного періоду і зумовив вибір теми “Українські нотні видання 1923–1934 років: книгознавчий і бібліографічний аспекти”.

Мета дослідження – визначення місця та значення масиву нотних видань інструментальної музики 1923–1934 рр. для розвитку музичної культури України; розкриття бібліографічного та джерелознавчого потенціалу нотних видань досліджуваного періоду.

Для досягнення поставленої мети необхідно було розв'язати такі **завдання**:

- з'ясувати особливості розвитку української музичної культури на тлі суспільно-політичних процесів 1923–1934 років;

- простежити загальні тенденції в творчості вітчизняних композиторів, що припадає на 20-і – початок 30-х рр. ХХ сторіччя;

- проаналізувати інформацію про нотні видання 1923–1934 років у бібліографічних, музикознавчих джерелах та періодиці;

- виявити нотні видання зазначеного періоду у фондах НБУВ та інших бібліотек; з'ясувати, як друкована нотна продукція відбивала реальний стан творчості українських композиторів;

- провести історико-книгознавчий аналіз виявлених нотних документів;

- розробити класифікацію нотних видань інструментальної музики;

- проаналізувати діяльність основних видавництв та організацій, що друкували ноти протягом досліджуваного періоду;

- створити електронний ресурс – базу даних “Українські нотні видання 1923–1934 років”; здійснити науково-бібліографічну реконструкцію масиву

нотних видань інструментальної музики зазначеного періоду.

Об'єкт дослідження – українські нотні видання 1923–1934 рр. (інструментальна музика). **Предмет дослідження** – виявлення складу, змісту та особливостей функціонування друкованої нотної продукції з точки зору книгознавства та бібліографознавства в історико-культурних умовах 1923–1934 років

Методологія базується на використанні міждисциплінарних підходів, органічному поєднанні **методів** аналізу взаємопов'язаних наук. Переважно це методи історичного, музичного джерелознавства, книгознавства, бібліографознавства: історико-порівняльний аналіз, бібліографічна евристика, методи класифікації та книгознавчого аналізу масиву нотних видань і мистецтвознавчої літератури.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють 1923–1934 роки, що фактично збігається з періодом чинності політики українізації, яка мала як безпосередній, так і опосередкований вплив на всі сфери культурного життя України, включаючи музичну творчість і видавничу діяльність, що відображено у масиві нотних видань зазначеного періоду. Нижню межу зумовлено законодавчими актами, що затверджували політику українізації: Декретом РНК УСРР від 27 липня 1923 р. та Постановою ВУЦВК і РНК УСРР від 1 серпня 1923 р. Проте, на початку 1930-х рр. різко змінився характер національної політики з боку ЦК ВКП(б). На тлі згортання українізаційних процесів сталися значні зміни в культурному житті України та у видавничій політиці. Українські видавництва, що друкували ноти, фактично були підпорядковані “Государственному музыкальному издательству” (Музгиз) у Москві, а це істотно вплинуло на характер нотної продукції. Визначення верхньої межі досліджуваного періоду 1934 роком зумовлене тим, що саме з 1934 р. вся нотна література, що випускалася в СРСР, реєструвалася в “Нотной летописи”.

Географічні межі окреслюють територію УСРР у межах 1923–1934 рр. відповідно до тогочасного адміністративно-територіального поділу. Назва “Україна” в дисертації використовується тільки щодо означеної території.

Джерельну базу дослідження склали *нотні видання та рукописи* з фондів ЦДАМЛМ України (ф. 272 – Нахабін Володимир Миколайович, ф. 277 – Борисов Валентин Тихонович, ф. 328 – Костенко Валентин Григорович, ф. 670 – Національна студія художніх фільмів імені О. П. Довженка, ф. 1299 – Данькевич Костянтин Федорович); Інституту рукопису НБУВ (ф. 1 – Літературні матеріали, ф. 30 – Товариство імені М. Д. Леонтовича, ф. 67 – Дзбанівський Олександр Тихонович); Одеської державної наукової бібліотеки імені М. Горького, ІМФЕ імені М. Рильського НАН України, бібліотеки НМА імені П. І. Чайковського, відділу формування музичного фонду НБУВ.

Важливим джерелом є *архівні матеріали та документи*, що зберігаються в ЦДАВО України (ф. 166 – Наркомос УРСР, ф. 2582 – Міністерство народної освіти УНР, ф. 3689 – Головне управління мистецтв та національної культури

УНР; ЦДАМЛМ України (ф. 181 – Лятошинський Борис Миколайлович, ф. 277 – Борисов Валентин Тихонович, ф. 359 – Козицький Пилип Омелянович, ф. 483 – Сениця Павло Іванович, ф. 577 – Українське кооперативне видавництво “Рух”, ф. 582 – Центральне управління Української державної філармонії (Укрфіл), ф. 584 – Державне видавництво “Художня література” Народного комісаріату освіти УРСР, ф. 587 – Редакція журналу “Мистецька трибуна”, ф. 661 – Національна спілка композиторів України; ДЦММК імені М. І. Глінки в Москві (ф. 266 – П. Сениця), ІМФЕ імені М. Рильського НАН України, ІР НБУВ (ф. 48 – Книжкова палата УРСР, ф. 188 – Поліщук Валер’ян Львович). Низку документів у даному дослідженні введено до наукового обігу вперше.

У дисертації широко використано історичну, книгознавчу, музикознавчу літературу, в тому числі праці вітчизняних та зарубіжних вчених з проблем культурології і бібліографії: М. П. Гуменюка, Л. А. Дубровіної, Л. В. Івченко, П. Іноземцева, Л. Ільницької, Т. І. Ківшар, С. Кондри, І. І. Корнейчика, С. Г. Кулешова, М. М. Куфаєва, С. І. Маслова, Ю. О. Меженка, О. А. Новікової, І. І. Огієнка, В. Ю. Омельчука, Є. Пеленського, М. В. Поповича, С. О. Постернака, М. І. Сагарди, С. Л. Успенської, В. Д. Шульгіної, М. І. Ясинського, Ю. Яєіновського.

Значно розширили фактологічний матеріал дослідження періодичні видання – газети та мистецькі часописи. У роботі також використано збірники законів, нормативні документи, статистичні збірники, звіти та плани видавництв, музичних організацій, щоденники, листи. Бібліографічний репертуар нотних видань інструментальної музики вивчався також за матеріалами науково-довідкового апарату, що складається з бібліографічних покажчиків, довідників, реєстрів (списків), системи каталогів та картотек.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:

- виявлено, проаналізовано та систематизовано коло джерел дослідження; визначено особливості розвитку музичної культури 1923–1934 рр.;
- з’ясовано характер впливу історико-культурних факторів на стан розвитку музичної творчості і нотовидавничої справи в Україні;
- вперше розглянуто музикознавчі праці та періодику як джерело музично-бібліографічної інформації; простежено діяльність видавництв та організацій, що друкували ноти протягом досліджуваного періоду;
- здійснено науково-бібліографічну реконструкцію масиву нотних видань інструментальної музики 1923–1934 рр. (959 одиниць), виявлено рідкісні видання, не зареєстровані у бібліографічних покажчиках (до наукового обігу вперше залучено понад 70 видань);
- створено електронний ресурс – базу даних “Українські нотні видання 1923–1934 років”, що надала змогу заповнити лакуни ретроспективної частини національної бібліографії України, поповнити фонд архівного примірника;

- проведено історико-книгознавчий та бібліографознавчий аналіз виявлених нотних документів, здійснено музикознавчо-бібліографічну класифікацію нотних видань, встановлено основні напрями і тенденції розвитку музичної культури;
- проаналізовано джерельну цінність нотних видань як окремо, так і в їх цілісності, показано важливу роль цих видань як віддзеркалення спалаху творчої енергії української мистецької інтелігенції 1920 – початку 1930-х рр., як міцну базу розвитку національної культури; доведено цінність нотних видань досліджуваного періоду як джерелознавчої бази подальших музикознавчих досліджень історії культури України.

Теоретичне та практичне значення дослідження. Дисертація робить певний внесок у розвиток музичної бібліографії, яка є невід’ємною складовою національної бібліографії; вводить до наукового обігу низку нотних видань і рукописів, раніше невідомих музичній бібліографії, що дозволяє заповнити прогалини ретроспективної частини національної бібліографії України. Дисертація виконана на основі значної джерельної бази і водночас є новою джерельною базою для бібліографічного вивчення української музичної спадщини. Результати дослідження коригують знання щодо музичної культури досліджуваного періоду і можуть використовуватися у довідкових виданнях, лекційних курсах з історії української культури, історії української музики, книгознавства, бібліографознавства; вони можуть прислужитися і мистецтвознавцям при вивченні творчості українських художників-графіків. Матеріали даного дослідження використовуються у виконавській практиці при підготовці концертів, музичних ретро-програм. Створена у середовищі САБ “IRBIS” БД надала можливість багатоаспектного розкриття нотного фонду, в тому числі за допомогою додаткових точок доступу.

Особистий внесок здобувача. Результати дисертаційного дослідження одержані автором одноосібно.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження апробовані на науково-практичних та науково-теоретичних конференціях: “Бібліотеки – центри науково-інформаційних ресурсів XXI століття” (К., 2000); “Бібліотечно-інформаційний сервіс” (К., 2001); “Професійний імідж бібліотекаря інформаційного суспільства” (К., 2002); “Україна на межі тисячоліть: етнос, нація, культура” (К., 2002); “Юлій Сергійович Мейтус. Сторінки життя і творчості” (К., 2003); “Історичні колекції у книгозбірнях: проблеми збереження, вивчення і реконструкції” (Одеса, 2003); “Українознавство в розбудові громадянського суспільства в Україні” (К., 2003); “Українська періодика: історія і сучасність” (Львів, 2003); “Минуле, сучасне й майбутнє українознавства” (К., 2004); “Бібліотеки та інформаційні центри в системі наукового супроводу суспільних реформ” (К., 2004); “Українська мова

вчора, сьогодні, завтра в Україні і в світі” (К., 2005); “Українська періодика: історія і сучасність” (Львів, 2005).

Публікації. Результати дослідження висвітлені у п’яти одноосібних статтях, опублікованих у фахових виданнях згідно з вимогами ВАК України.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків (загалом 163 сторінки), списку використаних джерел (387 найменувань, з них 114 – архівні), двох додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність та міру наукової розробленості проблеми, сформульовано об’єкт, предмет, мету і завдання дослідження, його методологічні засади; окреслено хронологічні і географічні межі; показано новизну, теоретичне та практичне значення; означено джерельну базу; подано інформацію про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі – **“Музична культура в контексті суспільно-політичного життя України 20 – початку 30-х років ХХ сторіччя”** – на основі аналізу наукових праць визначено об’єктивні історичні та суспільно-політичні умови, особливості культурних процесів, що сформували основні напрями розвитку вітчизняного музичного мистецтва, відображені у масиві нотних видань досліджуваного періоду.

За інтенсивністю перебігу культуротворчих процесів 20-і роки ХХ сторіччя є особливим етапом української історії. У цей період склалися сприятливі умови для успішного розвитку мови, освіти, науки, мистецтва. Саме тому культурний рух 1920-х рр. дістав назву українського ренесансу (Г. Ващенко, В. Гадзінський, М. Зеров, О. Лейтес, М. Неврлий, М. Хвильовий та ін.).

Аналіз праць українських істориків, політиків, громадських та культурних діячів минулого і сучасності виявив розмаїтість поглядів на сутність українського відродження. У радянській історіографії панувала теорія, що пов’язувала розквіт національної культури 1920-х рр. з Жовтневою революцією 1917 р. Паралельно існувала інша думка: цей культурний феномен постав завдяки міцним традиціям українського національного відродження, що беруть свій початок з княжої доби, сягають часів козаччини, продовжуються у ХІХ ст. кирило-мефодіївцями, особливо Т. Шевченком, підхоплюються представниками покоління кінця ХІХ – початку ХХ-го сторіччя: В. Антоновичем, М. Драгомановим, І. Франком. Їхніми зусиллями збереглася спадкоємність традицій, що почали відроджуватись у 20-і роки ХХ сторіччя.

Існує чимало культурологічних досліджень даного періоду. Широкий огляд загальнокультурних процесів на тлі суспільно-політичної ситуації репрезентує праця М. Поповича “Нарис історії культури України”; українське національно-культурне відродження в контексті розвитку світової культури,

аналіз їхньої взаємодії є предметом дослідження колективу авторів Київського національного університету імені Т.Шевченка “Історія української та зарубіжної культури” за редакцією С.Клапчука, В.Остафійчука; загальні культурологічні питання піднімаються в публікаціях В.Боканя, І.Дзюби; дослідженню історії української культури присвячені праці “Українська культура” Д.Антоновича, “Історія української культури” за редакцією І.Крип’якевича; роздуми про шляхи розвитку української культури після 1917 р. містить праця С.Николишина “Культурна політика большевиків і український культурний процес”.

Для з’ясування передумов національного відродження в даному дослідженні виокремлено період визвольних змагань і діяльності національних урядів як надзвичайно важливий етап, коли вперше були чітко накреслені шляхи майбутнього культурного поступу. Спроби об’єктивної оцінки історичного досвіду та значення української революції робилися багатьма вченими у різні роки. Як зазначає В.Солдатенко, біля витоків історіографії української революції стояли такі видатні політичні та громадські діячі, як В.Винниченко, М.Грушевський, Д.Дорошенко, П.Христюк, М.Шаповал, О.Шульгин.

Важливу роль у процесі відродження національної свідомості відіграли чотири Універсали Центральної Ради, проект Конституції Української Народної Республіки, а також праці “Відродження нації” В.Винниченка, “На порозі нової України” М.Грушевського, “Історія України 1917–1923 рр.” Д.Дорошенка, “Україна в огні і бурі революції” Ісаака Мазепи, “Замітки і матеріали до історії української революції” П.Христюка, “Велика революція і українська визвольна програма” Микити Шаповала.

Багатий фактологічний матеріал покладений в основу публікацій В.Креміня, І.Лисяка-Рудницького, О.Назарука, Л.Радченко, О.Реснта; відомими нині є праці Д.Донцова, Є.Коновальця, В.Липинського, Ю.Шевельова. До фундаментальних досліджень періоду визвольних змагань належать праці В.Солдатенка: “Українська революція. Концепція та історіографія (1918–1920 рр.)” та “Українська революція. Історичний нарис”.

Культурному піднесенню в 1920-і роки значною мірою сприяла політика українізації. Протягом тривалого часу не було сформовано злагодженої системи поглядів на сутність українізації. Втім, більшість істориків (М.Борисенко, В.Даниленко, О.Зайцев, В.Смолій, М.Шипович) розглядає українізаційні заходи як тимчасовий тактичний маневр, спробу прихилити на свій бік українські народні маси та інтелігенцію. Відрізок часу, позначений чинністю політики українізації, отримав назву періоду українізації, його висвітлено у працях українських істориків (Ю.Бойко, П.Бондарчук, В.Верстюк, Я.Грицак, Т.Гунчак, В.Даниленко, Я.Дашкевич, А.Жуковський, О.Зайцев, С.Кульчицький, Н.Полонська-Василенко, В.Смолій, О.Субтельний,

Ю. Шаповал, М. Шипович). Використання архівних та маловідомих матеріалів, нестандартність думок, властива цим роботам, виявляють прагнення авторів до неупередженості і подолання стереотипів в оцінках подій минулого.

Характерною ознакою досліджуваного періоду є надзвичайна розмаїтість мистецького життя, пов'язана з розгортанням національно-культурного відродження. У дисертації проаналізовано праці літературознавців, мистецтвознавців, розглянуто розвиток тогочасних мистецьких течій та діяльність мистецьких громадських організацій. Простежуючи характер впливу суспільно-політичних чинників на розвиток духовного життя України, автор виявляє спільні риси, що проявилися в різних галузях мистецтва. У даному дослідженні доведено, що нотні видання 1920 – початку 1930-х рр. віддзеркалюють загальні тенденції: з одного боку, тісний зв'язок з ідеологічними настановами часу, з другого – широкий простір творчих пошуків. У цьому полягає особливість зазначеного періоду.

У другому розділі – **“Бібліографія української інструментальної музики 20 – початку 30-х рр. ХХ сторіччя”** – на ґрунті вивчення наукових праць з питань музичної бібліографії, обробки матеріалів науково-довідкового апарату, а також музикознавчих досліджень та періодики проаналізовано рівень бібліографічного опрацювання нотних видань 1923–1934-х років.

У розділі відзначається, що, на думку фахівців, музична бібліографія належить до найменш розроблених галузей. Теоретичні основи музичної бібліографії почали закладатися в Україні саме у 1920-і рр. Серед українських дослідників проблеми – С. Кондра, З. Кузеля, Ю. Меженко, Є. Пеленський. Над розробкою питань музичної бібліографії працювали зарубіжні та російські вчені: О. Дойч (Deutsch), Г. Колтипіна, Д. Круммель (Krummel), А. Семенюк, О. Соннек (Sonnek), Е. Суддя, С. Успенська.

Сучасні вітчизняні вчені (Л. Івченко, А. Струтинська, В. Шульгіна, Ю. Ясіновський) відзначають, що музична бібліографія в Україні все ще не відповідає науково-практичним потребам, хоча має давні джерела і значний документальний матеріал, наприклад, рукописні каталоги нотної бібліотеки Розумовських кінця XVIII ст., що є одним з перших досконалих зразків музичної бібліографії.

На основі розробок сучасних бібліографічних концепцій вченими ІУК НБУВ у сфері національної бібліографії, а також досвіду практичної бібліографічної діяльності у ВФМФ НБУВ, у дисертації уточнюються основні поняття, пов'язані з музичною бібліографією. За радянських часів поряд з терміном “музична бібліографія”, під яким розумілася бібліографія літератури про музику, існував й інший – “нотографія” – для означення власне бібліографії нотних видань. Таке штучне виокремлення нотографії в окрему галузь, від'єднання її від музичної бібліографії призвело до браку фахівців у цій важливій ділянці музичного джерелознавства та відсутності системного вивчення історії, теорії, методики опису та класифікації нотних видань і рукописів. Аналіз розвитку

світової музичної бібліографії підтверджує недоцільність такого розмежування. Термін “нотнографія” пропонується використовувати як можливий для означення списку музичних творів або нотних видань.

Таким чином, у даному дослідженні музична бібліографія розглядається як спеціальна галузь бібліографічної діяльності та результат цієї діяльності, що має своїм завданням інформування про опубліковану продукцію, присвячену музичному мистецтву. Музична бібліографія акумулює в собі два напрями: 1) *бібліографія нотних видань* і 2) *бібліографія літератури про музику*. Бібліографія нотна або бібліографія нотних видань має специфічний об’єкт обліку, опису, систематизації. Об’єктом бібліографії нотних видань є окремі нотні видання та музичні твори, опубліковані у нотних збірниках, а також окремі музичні твори або фрагменти, опубліковані як додаток, музична ілюстрація в інших видах видань (періодика, книги тощо).

У дослідженні проаналізовано музично-бібліографічні посібники залежно від змісту: а) *загальні*, що охоплюють твори різних жанрів; б) *тематичні* – обмежені одним музичним жанром, засобом виконання тощо; в) *персональні*, котрі містять бібліографію творів одного композитора або репертуар одного виконавця.

Значну роль у пошуках нотних видань досліджуваного періоду відіграли видавничі каталоги ДВУ, КМП, ЛІМ, “Мистецтва”, каталог колекції творів, виданих Я. Богородом, а також видавничі плани і звіти Всеукраїнського музичного товариства імені М. Д. Леонтовича та деяких інших організацій, що друкували ноти протягом 1923–1934 років.

Першою спробою укладення зведеної бібліографії музичної літератури, що вийшла в Україні за роки радянської влади, є бібліографічний довідник “Музична література України: 1917–1965” (Х., 1966). Укладачі ставили перед собою завдання створити наукову бібліографію, яка б допомагала дослідникам української музичної культури. На сьогодні “Музична література України: 1917–1965” залишається єдиним ретроспективним музично-бібліографічним довідником, укладеним за принципом обліково-реєстраційної бібліографії. Нотні видання 1920 – початку 1930-х рр. представлені у довіднику широко, але далеко не повно. Не применшуючи наукової та практичної цінності даного бібліографічного видання, маємо визнати, що воно не відповідає вимогам сучасності, оскільки в ньому бракує інформації про західноукраїнські та кримські видання, духовну музику, твори композиторів діаспори; існують розбіжності у назвах, трапляються помилки у прізвищах, подекуди твір описується за псевдонімом, а не за справжнім ім’ям автора, назви творів іноземними мовами подано в українському перекладі (переклад може варіюватися), отже іноді важко ідентифікувати зареєстроване видання; частина творів описана не *de visu*, а “за джерелами”, тому такі описи потребують перевірки.

Осібну групу джерел пошуку раніше невідомої бібліографічної інформації становлять власне нотні видання, адже більшість з них містить рекламні проспекти видавництв, списки видань, а також музичних творів, що готувалися до друку.

Під кутом бібліографічного дослідження у розділі розглянуто музикознавчу літературу. Для зручності пошуку інформації та її структуризації музикознавчі праці згруповано за основними типами. Відповідно до результатів, отриманих за допомогою аналізу літератури, відзначено, що найчастіше бібліографічна інформація присутня в монографічних дослідженнях, особливо присвячених персоналіям композиторів. Більшість таких праць має окремий розділ зі списком творів, складеним, як правило, за жанровим принципом у хронологічному порядку з датами написання і першого видання твору. Інша група праць монографічного типу пов'язана з дослідженням проблем окремих музичних жанрів, як, наприклад, “Український радянський камерно-інструментальний ансамбль” М. Боровика, “Українська радянська симфонічна музика” М. Гордійчука, “Українська радянська фортепіанна музика” В. Клина та ін. Бібліографічну інформацію в таких роботах розпорошено, її пошук потребує певних зусиль. Проаналізовано також узагальнюючі дослідження, до яких належать ґрунтовні праці з історії української музики колективу авторів, а також роботи, що містять загальний огляд розвитку музики в СРСР. Виявилось, що музикознавчі праці є важливим допоміжним джерелом у справі складання репертуару нот: з їх допомогою можна перевіряти складові бібліографічного опису, уточнювати перелік нотних рукописів і видань, особливо тих, місцезнаходження яких сьогодні невідоме.

Мистецькі періодичні видання 1920–1930-х рр. (журнали “Мистецька трибуна”, “Музика”, “Музика масам”, “Музыкальная новь”, “Нове мистецтво”, “Радянська музика”, “Радянське мистецтво”, “Советская музыка”; “Українська музична газета” тощо), відобразили всі сфери культурного життя тогочасної України. З метою пошуку бібліографічної інформації про нотні видання 1923–1934 рр. у розділі проаналізовано як тогочасні газети, журнали, бюлетені, так і сучасні часописи (“Art-line”, “Музика”, “Музыкальная академия”, “Музыкальная жизнь” тощо). Найбільше бібліографічних даних щодо нотних видань міститься в музичних періодичних виданнях досліджуваного періоду. Вивчення фахової періодики дозволило виявити певну динаміку розвитку стану музично-бібліографічної інформації: від друківаних списків нотних рукописів до появи постійних рубрик “Бібліографія”, “Нотографія”, “По українських видавництвах”. На сторінках періодичних видань обговорювалися питання розвитку музичної бібліографії, надавалася оцінка діяльності українських видавництв щодо випуску нотної продукції тощо. Звичайно, обговорення проблем ще не означає факту їх розв'язання, проте саме у досліджуваний період вчені найбільш активно

працювали над розробкою теоретичних засад вітчизняного бібліографічного репертуару і питань музичної бібліографії. Основні підходи до розв'язання нагальних завдань у даній галузі, запропоновані у той час, характеризують досліджуваний період як важливий етап розробки відповідних концепцій, частина яких не втратила своєї актуальності і сьогодні. Незважаючи на негативні тенденції, що позначилися на характері публікацій кінця 1920 – початку 1930-х рр., тогочасна українська періодика залишається одним з найінформативніших джерел, спроможних відтворити основні риси культуротворчого процесу.

У висновках до розділу відзначено, що на підставі аналізу джерел бібліографічної інформації про нотні видання періоду українізації (бібліографічні довідники, музикознавчі дослідження, мистецька періодика) можна констатувати, що процес створення національного музично-бібліографічного репертуару потребує залучення всіх можливих джерел, а за умови застосування порівняльного аналізу друкованих та рукописних нот, можна виявити, наскільки адекватно друкована нотна продукція відбивала реальний стан вітчизняної музичної творчості.

У третьому розділі **“Наукова реконструкція комплексу нотних видань інструментальної музики 1923–1934 років”** проведено дослідження видань зазначеного періоду з застосуванням кількісно-якісних методів, доведено їх джерелознавчу цінність, вперше проаналізовано і введено до наукового обігу кримські видання, схарактеризовано діяльність видавництва та організацій, що друкували ноти, подано методичні рекомендації щодо створення бази даних нотних видань 1923–1934 років. На основі практичного застосування цих рекомендацій здійснено електронну реконструкцію зазначеного фонду.

Відповідно до мети дослідження, його завдань та предмету, розроблено схему класифікації нотних видань, найбільш прийнятну для бібліографічного аналізу великих масивів нотних джерел та практичної бібліографічної діяльності. Виокремлюються такі ознаки: *засоби виконання, види видань, видавництва, жанри творів, форматні ознаки, форма викладу нотного тексту*.

Класифікація нотних видань за *засобами виконання* нині є узвичаєною і загальноприйнятною для систематизації та індексації друків. Ця характеристика, на перший погляд, здається невизначальною для бібліографування, але практика доводить її зручність, адже від засобів виконання залежить не тільки обов'язковий, але й додатковий добір однотипної інформації, у тому числі і в кодованому вигляді. Особливо важливим це є при створенні бібліографічного запису в автоматизованому режимі, оскільки частину однотипної інформації можна ввести за допомогою функції “як зазначено” (рос. – “по умовчанию”).

Розподіл за *видами* видань щонайбільше впливає на вид та алгоритм бібліографічного опису. Запропоновано основні види нотних видань поділити за такими категоріями:

- а) за складом основного тексту (нотного) – *моновидання і збірки*;
- б) за матеріальною конструкцією і обсягом – у вигляді *книги, брошури, журналу; аркушеві* видання; *комплектні* (складаються з кількох друкованих одиниць);
- в) за структурою – *однотомні / багатотомні; вибрані твори / зібрання* творів ; *серія*;
- г) за періодичністю – *неперіодичне / періодичне; серіальне; продовжуване*;
- д) за цільовим призначенням.

Розподіл нотних видань на види може бути й іншим, не пов'язаним лише з видавничо-поліграфічними особливостями. Нотні видання можна розподілити й за *територією* (вітчизняні, іноземні), *мовою і шрифтом вихідних відомостей* (українською чи іншими мовами, кирилицею чи латиною), *хронологічними* рамками. Хронологічний, мовний, територіальний принципи відбору літератури був одним з визначальних для даного дослідження, але на вид і алгоритм бібліографічного опису він не впливає.

Класифікація за *видавництвами* дає змогу виявити репертуар окремого видавництва, здійснити підрахунок кількості виданих нот, виявити жанрові пріоритети, порівняти ступінь активності діяльності видавництв, визначити основні тенденції у видавничій справі, напрями видавничої політики та її вплив на характер нотної продукції. Характерною прикметою діяльності видавництв, що публікували ноти у досліджуваній період, було об'єднання видань у серії. Пошук за проспектами серій у видавничих каталогах є одним з перспективних напрямів реконструкції репертуару видавництва та атрибуції окремих видань. Відзначимо, що нотні видання за серіями не розглядалися, тому такий спосіб може стати суттєвим доповненням до існуючої інформації. Важливо додати, що серія є одним з основних пошукових елементів у базі даних.

Класифікація нотних видань за *жанрами творів* відбувається на підставі авторського формулювання жанру. Такий підхід зумовлений багатозначністю змісту, що складає суть даного поняття. Неабиякі складнощі у практичній бібліографічній роботі виникають у випадках співпадання або змішування назв жанру і форми (жанрових найменувань і назв музичних форм). Наприклад, жанрами називають *фугу, варіації, сонату, рондо*, хоча ці поняття означають композиційну структуру, що використовується в різних жанрах, адже у будь-якій з цих форм може бути написаний самостійний твір або частина циклу. Однак, поступово названі поняття набули усталеного значення, ними користуються для означення і жанрових найменувань, і композиційної будови.

Форматна ознака (розмір видання) є характерною зовнішньою особливістю нотних видань досліджуваного періоду. Ноти, надруковані у 1920 – на початку 1930-х років, істотно відрізняються від виданих пізніше. Над дизайном обкладинок часто працювали відомі українські художники-графіки. За форматом

та зовнішнім оформленням майже безпомилково можна розпізнати видавництво, серію, встановити приналежність видання саме до зазначеного періоду.

Форма викладу нотного тексту також є характерною ознакою нотних видань: партитура, окремі партії (голоси), дирекціон, клавір або одночасне поєднання декількох форм. Залежно від подання нотного тексту змінюється структура бібліографічного опису.

У процесі аналізу діяльності видавництв та організацій, які друкували ноти протягом досліджуваного періоду, виявлено, що найбільше інструментальних творів видавали Державне Видавництво України (ДВУ), Київське музичне підприємство (КМП), “Мистецтво”. Лівова частка нотних видань ДВУ 1920 – початку 1930-х років (його музична секція стала правонаступницею одного з найбільших вітчизняних нотних видавництв – фірми Леона Ідзіковського, що існувала з 1858 р.) припадала на педагогічний репертуар, певно, з огляду на пріоритети видавництва щодо випуску навчальної літератури. Як основний напрямок роботи ДВУ відзначимо видання творів українських композиторів. У 1930 р. ДВУ вперше видало український фортепіанний педагогічний репертуар, над складанням якого працювали професори Г. Беклемішев, В. Золотарьов, Л. Ревуцький. У той самий час створено і скрипковий педрепертуар за редакцією професорів С. Богатирьова та В. Гольдфельда.

За кількістю нотних видань, надрукованих у досліджуваній період, усіх випереджає КМП. Відмітною рисою його видань є значна кількісна перевага творів зарубіжних і російських класиків. Цей факт на тлі українізаційних заходів, що розгорнулися на всіх ділянках суспільного життя України, викликав невдоволення музичних діячів і спричинив появу критики на адресу видавництва. Через деякий час видавництво припинило свою діяльність.

Поява в Україні спеціалізованого видавництва “Мистецтво” відповідало прогресивним тенденціям у видавничій справі. Серед перших видань “Мистецтва”, створеного 1932 року, твори українських композиторів Ф. Богданова, М. Коляди, В. Рибальченка, Т. Шутенко та ін. Одночасно великі видавництва активно друкували музичну літературу для масового “споживача”, а саме: твори для численних самодіяльних колективів – духових, ударних оркестрів, оркестрів народних інструментів тощо.

У висновках до розділу зазначено, що друковані ноти відбивають особливості та потреби епохи. Різноманітні аранжування, переклади для різних голосів або інструментів, перевидання деяких творів, наклади, свідчать про популярність даного твору, даного композитора, про моду на певні жанри, про суспільні процеси та загальнодержавну політику.

Висновки

1. Історико-культурні, соціально-політичні умови, в яких перебувала Україна в період 1923–1934 рр., відіграли роль об'єктивних чинників, що вплинули на перебіг культуротворчих процесів і зумовили їх суперечливість. З одного боку, широке розгортання національно-культурного відродження, що охопило всі сфери українського духовного життя, державна політика українізації сприяли появі і публікації високохудожніх творів яскраво національного забарвлення, осмисленню української культури у світовому контексті; з іншого – ідеологічні рамки, що вимагали дотримання догм і скеровували творчий процес у напрямку уніфікації. Відправною точкою цього напрямку стало проголошення у 1924 р. гасла “Жовтень в музику!” Наступний етап (1926 – початок 1930-х рр.) означений посиленням ідеологічного тиску, вимогами обов'язкового втілення в музиці радянської тематики. Об'єднання всіх композиторів у єдину Спілку радянських композиторів (1932 р.) означало формування тоталітарного підходу до керівництва творчими організаціями, політизації мистецтва. Завершальний етап характеризується переходом до монотильового принципу в мистецтві внаслідок утвердження єдиного для всіх “працівників культурного фронту” методу соціалістичного реалізму, теоретичні засади якого були виголошені А. Ждановим у 1934 році.
2. Композиторська творчість 20 – початку 30-х рр. ХХ сторіччя охоплює майже всі відомі на той час жанри вокальної та інструментальної музики, а також репрезентує нові, пов'язані з новим соціальним устроєм, звичаями, побутом, новою ідеологією. У колі різноманітних жанрів і річищі властивого даному історичному періоду стилю епохи формувався національний стиль, що органічно поєднав фольклорні елементи, традиції академічної професійної музики, форми і виражальні засоби музики масової. Композиторська творчість в галузі інструментальної музики представлена іменами світового рівня: В. Косенко, Б. Лятошинський, Л. Ревуцький. У цей час творили й менш відомі композитори, а також ті, чії імена тривалий час замовчувались. Останнім часом ці імена повертаються з небуття: О. Берндт, В. Грудин, В. Йориш, В. Костенко, К. Регаме, П. Сениця, В. Фемеліди, М. Фоменко, О. Чишко, В. Шуть та інші.
3. У ході дослідження проведено пошук бібліографічної інформації у бібліографічних, музикознавчих джерелах та періодичних виданнях. Найбільше даних щодо нотних видань періоду 1923–1934 років містить єдиний в Україні ретроспективний бібліографічний довідник “Музична література УРСР (1917–1965)”. З огляду на час виходу даного довідника, в ньому відсутня значна частина творів, а наявні описи нотних видань потребують коригувань і доповнень з позицій сучасного стану розвитку бібліографічної науки. Музикознавчі праці значно розширили пошукове коло музичних творів досліджуваного періоду. За списками творів персоналій, за жанрами

композицій та їх назвами, що трапляються на сторінках музикознавчих досліджень, проведено пошук рукописів і видань інструментальних творів з подальшим бібліографічним описом останніх. Бібліографічну інформацію в мистецьких журналах представлено у вигляді списків рукописних і друківаних творів українських композиторів, рекламних проспектів найпотужніших видавництв, що друкували ноти. Таким чином дане джерело стало важливою ланкою інформаційного ланцюга.

4. Нотні видання 1923–1934 років, виявлені у фондах НБУВ та інших бібліотек, свідчать про різножанровість виданих творів, пов'язану з орієнтованістю на різні суспільні потреби: ідеологічні, естетичні, виконавські – професійні та аматорські, виховні. Друковані ноти відбивають особливості та запити епохи, тому їх поява і побутування тісно пов'язані з конкретними історичними умовами. Порівняльний аналіз друківаних видань творів українських композиторів і нотних рукописів дозволив з'ясувати співвідношення реального стану композиторської творчості і друкованої нотної продукції, що виявилось неадекватним. Очевидною є перевага рукописів. Не завжди твори заборонялися до друку з ідеологічних причин. Часто до Вищого музичного комітету – органу цензури при Головополітосвіті НКО – надходили недосконалі з мистецької точки зору твори, непрофесійні щодо композиторської техніки тощо. Ці твори з'являлися й існували поряд з високохудожніми зразками української музики і створювали своєрідне інтонаційне тло епохи.

5. Історико-книгознавчий аналіз масиву нотних видань засвідчив, що, всупереч усталеній думці про значне переважання видань вокальної музики у зазначений період, масив нотних видань інструментальної музики виявився не менш масштабним і репрезентативним щодо характеристики епохи. Як особливість досліджуваного періоду слід відзначити співіснування і рівнобіжний розвиток двох напрямів музичного мистецтва, котрі наочно репрезентує репертуар нотних видань інструментальної музики: а) *академічного*, представленого творами для симфонічного оркестру, струнного квартету, фортепіано, скрипки, віолончелі тощо; б) *напрямом, пов'язаного з масовою музикою*: твори для духових, ударних оркестрів, оркестрів та ансамблів народних інструментів; п'єси естрадних жанрів побутової музики тощо.

6. З метою упорядкування та структуризації масиву нотних видань інструментальної музики, в дисертації здійснено їх класифікацію за такими ознаками: *засоби виконання, види видань, видавництва, жанри творів, форматні ознаки, форма викладу нотного тексту*. В роботі вперше залучено, проаналізовано і введено до наукового обігу кримські видання (колекція Я. Богорада, твори Є. Дорфмана, Г. Лершмюля).

7. В результаті аналізу діяльності видавництв, які друкували ноти у 1923–1934 роках, з'ясовано, що найбільшу кількість інструментальних творів видали

ДВУ, КМП, “Мистецтво”. Упродовж зазначеного періоду робота видавництва була хвилеподібною, досягнувши вершини у 1930 р. і розвивалася залежно від багатьох об’єктивних чинників – державної політики, економічних умов, потреб і уподобань епохи, культурного рівня населення. Незважаючи на труднощі, видавництва працювали збалансовано і впорядковано, що дозволило уникнути паралелізму в роботі. КМП друкувало переважно фортепіанну літературу; ДВУ – твори для духового оркестру та оркестру народних інструментів, фортепіанний педрепертуар; “Мистецтво”, розпочавши свою діяльність 1932 року, видало симфонічні твори українських композиторів, твори для сольних інструментів (фортепіано, скрипка, баян, флейта, кларнет) тощо. Однакову кількість струнних квартетів українських композиторів видало “Мистецтво” та ДВУ. У досліджуваній період в роботі видавництва простежується пріоритетний напрям – публікація творів українських композиторів. Важливим є факт видання зібрань творів українських композиторів-класиків – М. Леонтовича, М. Лисенка, класичних зразків творів Я. Степового, К. Стеценка. Відмітною рисою періоду, означеного проведенням державою політики українізації, є публікація московським “ГИЗ”ом творів українських композиторів з характерним оформленням видань двома мовами – російською та українською. У дисертації вперше запропоновано і використано систему аналізу нотних видань за видавничими серіями і видавничими каталогами, що спрощує їх пошук і дозволяє виявити, проаналізувати та описати максимальну кількість нот. Відбирання видань за номерами серій надало змогу впевнитися, що у фондах НБУВ представлені всі нотні видання, надруковані у досліджуваній період і припустити, що репертуар даного періоду є повним, якщо повними є серії.

8. На сучасному етапі входження України до світового інформаційного простору і в контексті завдань комп’ютеризації в галузі національної бібліографії, пріоритетним напрямом є практична робота зі складання баз даних українського музичного бібліографічного репертуару. У середовищі програмного пакету САБ “IRBIS” створено БД українських нотних видань інструментальної музики 1923–1934 років. У результаті проведеного дослідження здійснено науково-бібліографічну реконструкцію комплексу нотних видань – складової частини національної бібліографії України.

Для вивчення процесу розвитку музичного мистецтва важливим є кожний твір – і високохудожній, і маловартісний. Створення музично-бібліографічного репертуару допоможе вченим підняти весь пласт української музичної спадщини, вивчити і надати естетичну оцінку кожному твору, відтворити розмаїте буття музичної культури України.

Основний зміст дисертації викладено в таких публікаціях:

1. Вакульчук О. Музично-фольклористична спадщина П. Демуцького // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 2000. – Вип. 6. – С. 28–45.
2. Вакульчук О. Нотографічний репертуар спадщини В. Костенка (1923–1934 рр.) // Наукові праці Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. – К.: НБУВ, 2000. – Вип. 7. – С. 241–249.
3. Вакульчук О. Формування національного репертуару нотних видань періоду українізації (перша половина 20-х років) // Наукові праці Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. – К.: НБУВ, 2002. – Вип. 9. – С. 358–364.
4. Вакульчук О. Мистецькі періодичні видання 20 – початку 30-х років ХХ століття як джерело дослідження проблем української музичної культури // Українська періодика: Історія і сучасність : Доповіді та повідомлення Восьмої науково-теоретичної конференції. – Львів, 2003. – С. 330–336.
5. Вакульчук О. Музично-бібліографічна інформація в українській радянській періодиці 20 – початку 30-х років ХХ ст. // Українська періодика: Історія і сучасність. Доповіді та повідомлення Дев'ятої науково-теоретичної конференції. – Львів, 2005. – С. 298–305.

Вакульчук О. А. Українські нотні видання 1923–1934 рр.: книгознавчий і бібліографічний аспекти. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.08 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського НАН України, Київ, 2006.

У дисертації досліджуються українські нотні видання 1920 – початку 1930-х років у книгознавчому і бібліографічному аспектах. З'ясовано характер впливу історико-культурних факторів на стан розвитку музичної творчості і нотовидавничої справи в Україні. Об'єкт вивчення, а саме нотні видання інструментальної музики, розглядається не ізольовано, а як складова частина національного бібліографічного репертуару. Здійснено історико-книгознавчий аналіз масиву нотних видань, доведено їх самостійну джерелознавчу цінність. Виокремлено профільну колекцію українських нотних видань 1923–1934 рр., опрацьовано, описано, систематизовано та введено до БД. Таким чином, здійснено реконструкцію означеного фонду на основі впровадження сучасних методик обробки матеріалу в автоматизованому режимі. Це стало основою для реконструкції відсутньої частини фонду архівного примірника українських нотних видань, а саме архівного примірника періоду 1923–1934 років.

Ключові слова: українська музична культура, український бібліографічний репертуар, музична бібліографія, нотне видання, бібліографічний опис нотних видань.

Вакульчук О. А. Украинские нотные издания 1923–1934 гг.: книговедческий и библиографический аспекты. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.08 – книговедение, библиотековедение, библиографоведение. Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского. Киев, 2006.

Диссертация посвящена историко-книговедческому и библиографическому изучению украинских нотных изданий 1920 – начала 1930-х гг. – одного из наиболее противоречивых периодов исторического развития Украины. Объект исследования рассматривается в широком историко-культурном контексте; раскрывается характер влияния различных факторов на условия развития музыкального творчества и нотиздательского дела в Украине. Основываясь на терминологическом определении понятий “украинская книга”, “украинский библиографический репертуар”, украинские нотные издания рассматриваются как составная часть национального библиографического репертуара. С целью воссоздания репертуара украинских нотных изданий автором представлена наиболее полная подборка нотных изданий исследуемого периода.

В диссертации проанализирован комплекс источников по проблеме: архивные материалы и документы, нотные издания и рукописи. В результате проведенной аналитической работы выявлены редкие издания, не зарегистрированные в библиографических источниках. В работе исследуется деятельность специализированных издательств и организаций, печатавших ноты на протяжении 20 – начала 30-х гг. XX в., определены приоритеты, связанные с общей издательской политикой. Установлено, что одним из основных направлений в работе издательств была пропаганда творчества украинских композиторов, что обусловлено, прежде всего, проведением государственной политики украинизации.

Важным каналом поиска библиографической информации о нотных изданиях исследуемого периода стали музыковедческие работы и периодика. Анализ источников позволил определить, что наиболее информативными являются работы, посвященные персоналиям композиторов и музыкальная периодика, библиографическая информация в которой представлена в виде списков рукописных и опубликованных произведений украинских композиторов, рекламных проспектов издательств, выпускавших ноты.

Нотные издания 1923–1934 гг., выявленные в фондах НБУ имени В. И. Вернадского и других библиотек, раскрывают многие грани и особенности музыкальной жизни своего времени, являются отражением эпохи. Разнообразие жанров изданных произведений свидетельствует об общей государственной

политике в области музыкального искусства, эстетических идеалах эпохи, удовлетворении исполнительских потребностей – профессиональных и самодеятельных, педагогических принципах. В диссертации показано, что совокупность нотных изданий исследуемого периода имеет самостоятельную источниковедческую ценность, что может служить основой для последующих библиографических и музыковедческих исследований.

Проведенная аналитическая работа стала основой для создания отдельной профильной коллекции украинских нотных изданий 1923–1934 гг. и создания базы данных (БД). Таким образом, осуществлена реконструкция указанного фонда на основе внедрения современных технологий обработки материала в автоматизированном режиме. Данная работа предоставила возможность реконструкции отсутствующей части фонда архивного экземпляра украинских нотных изданий, а именно архивного экземпляра периода 1923–1934 гг. С целью структуризации массива нотных изданий исследуемого периода, в диссертации предложена их классификация.

Ключевые слова: украинская музыкальная культура, украинский библиографический репертуар, музыкальная библиография, библиографическое описание нотных изданий.

Vakulchuk O. A. Ukrainian printed music of 1923–1934 years: bibliographical and bibliographic aspects. – Manuscript.

Dissertation for the academic degree of Candidate of Historical Studies in specialty 07.00.08 – bibliography, library science, bibliographical studies. The V. Vernadsky National Library of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2006.

Dissertation is devoted to the bibliographic research of national music heritage, namely, instrumental printed music for the period of 1920's – beginning of 1930's. The object of the research has been studied in wide historical and cultural scope. The hugeness of Ukrainian printed music for the time period of 1923–1934 years has been detected, processed, described, classified and input in the database. There through, we have carried out the rearrangement of the Ukrainian printed music library stock of 1923–1934 years on the basis of implementation of modern methods of automated material's processing. These have become the grounds for the rearrangement of the mentioned printed music archival copy.

Key words: Ukrainian musical culture, Ukrainian bibliographic repertoire, music bibliography, bibliographic entry of printed music.

Підписано до друку 23.08.2006 р. Формат 60x84/16
Папір DATA COPY. Ум.-друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. №160.

«АВТОРЕФЕРАТ»

Свідоцтво ДК № 18536 від 03.12.2001 р.
01034, м. Київ, пров. Георгіївський, 2, оф. 27
Тел.: (044) 578-0414, 284-7127

4009 301

АВ 69.281

Мист.

2005

Мист